

Imposibila întoarcere [The impossible return]

Tudor PITULAC

Since 1990 we were constantly overwhelmed by the astonishing discrepancies between the selection mechanisms in the Romanian society in the first decades of the XXth century and the ones in place since the middle of the century and especially since 1990. To set the premises, after presenting in a very personal manner some considerations about Petre Andrei, we identified a person that is his perfect antonym. From there, we went to the societal level indicating several elements that explain the mechanisms that perverted selection and promotion of the elites in contemporary Romania. Some portion is dedicated to communism as an egalitarian system, indicating progressivism as the newest instantiation of such approach mentioning Malthus on the way. It is a bitter but authentic flavour of the current situation in Romania, with migration as one of the individual solutions used inefficiently to tackle our collective impotences. The conclusion is that we cannot have Petre Andrei among us in such a toxic environment for merits, honesty and hard work.

Keywords: *comunism, egalitar, elite, fascism, Petre Andrei, sociology*

Introducere

În decursul celor peste 25 de ani care au trecut de când mi-am început cariera didactică la UPA din Iași, am avut mai multe ocazii de a scrie despre Petre Andrei și despre opera sa. Am făcut-o de fiecare dată cu bucurie și cu sentimentul înscrierii într-o orientare consistentă în gândirea sociologică și în acțiunea socială.

Când am primit invitația de a participa la realizarea acestui număr special pentru *Polis* și pentru fiecare dintre noi, mi-am dat seama că a venit momentul în care pot scrie despre Petre Andrei cumva din interior. Această poziționare aparte îmi permite să abordez textul de față într-o manieră riguroasă, dar fără aparatul critic utilizat în lucrările care conțin unele sau altele dintre rezultatele cercetărilor și analizelor mele, pe care le voi utiliza și aici. În acest articol care este parte jurnal, parte dialog imaginativ, parte eseu, parte sinteză, voi exprima raportarea interioară la ceea ce a însemnat Petre Andrei pentru mine ca student mai întâi, ca profesor de sociologie cel mai adesea, ca sociolog uneori și ca frontispiciu sub care mă aflu de multă vreme. Întregul discurs va rămâne sub semnul perplexității nervoase care se instituie de fiecare dată când compar rezultatele selecției la nivelul elitelor acum mai bine de 100 de ani în societatea românească și cele din deceniile apropiate momentului prezent.

Petre și Petru P. Andrei

În anii studenției am colindat lumea ideilor sociologice împreună cu Thomas Robert Malthus, Montesquieu, Max Weber, Vilfredo Pareto dar mai ales cu Emile Durkheim¹, încântat fiind de Dimitrie Gusti și de Petre Andrei. Aceștia doi de la finalul enumerării, atât de aproape în timp de noi, sunt situați într-o cu totul altă dimensiune. Deși nu am eludat niciodată importanța fiecărui efort bine încheiat pentru conturarea unui sistem de gândire în sociologie, întotdeauna Petre Andrei mi-a stat mai aproape decât Dimitrie Gusti.

La fel ca în Franța secolului al XVIII-lea, pentru aproape un secol începând din momentul 1848, în România fiecare intelectual de elită asuma planuri importante pentru țară. Fără emfază, căutând, identificându-i, recunoscându-i, sprijinindu-i pe cei la fel ca ei, contribuiau la ceva ce cu siguranță și pe bună dreptate arăta măreț și justifica întreg efortul. Faptul că istoria și neputințele colective exacerbate de unul dintre cele mai influente sisteme egalitare nu ne-au permis continuarea fie ea și întârziată a ceea ce începuse atât de promițător ca dedicare și optimism nu scade cu nimic amploarea travaliului lor.

În septembrie 1996, când am început activitatea didactică la UPA din Iași, imaginea mea despre Petre Andrei era cantonată exclusiv în zona academică. Lucrarea *Sociologie generală* era o parte însemnată a grilei de interpretare în zona ideilor și curentelor sociologice. Penuria de informație de la începutul anilor '90 creștea și mai mult importanța deosebită pe care acea lucrare o avea pentru cei care studiam Sociologia în România. De fapt, programul pe care l-am urmat era unul cu dublă specializare: Sociologie și Științe Politice. Departele de a înghesui două specializări și de a nu parcurge niciuna corespunzător, era un program foarte consistent derulat pe o perioadă de 5 ani. Bine, consistența era subțire uneori, dar asta din cauza unor personaje ca Vasile Miftode, care „moștenise” Sociologia la Universitatea „Al. I. Cuza” și care se comporta precum un vătaf pe moșie. Nu-i vorba, își selectase colaboratorii în așa manieră încât să i se recunoască rolul respectiv, deși în general adusesse în catedră oameni mult mai pregătiți decât el. Asta nici nu era greu, e drept, având în vedere subțirimea străvezie care îl caracteriza profesional, atât ca sociolog cât și ca profesor.

Aducerea în discuție a situației care s-a instaurat în învățământul superior românesc în general nu este o digresiune. Nu mă pot opri din mirare în ultimii mai bine de 30 de ani văzând cât de mult diferă situația de cea care era pe vremea lui Petre Andrei, ca să conțin cumva temporal reperul. Și nu este vorba doar despre zona academică, ci și de cea politică. Partea introductivă a *Sociologiei generale*, împreună cu discursurile sale parlamentare reprezintă fundalul impresionant peste care se suprapune o realitate destrămată. Imaginea este idealizată într-o anumită măsură, așa cum se petrece când reperul este unul extraordinar în sensul propriu al termenului, așa cum este Petre Andrei, cu opera sa, cu activitatea lui publică și cu viața sa. Dar marca rămâne puternică și neștirbită în orice context.

Cum spuneam, în 1996, Petre Andrei îmi era exclusiv reper academic. De fapt nu el, ci lucrarea lui, *Sociologie generală*. Raportarea era la instrument, lăsând autorul în umbră. Așa se întâmplă în mod firesc. Doar că uneori apar resorturi care ne conduc spre câțiva gânditori, puțini, către care ne aplecăm captând tot ceea ce reprezintă ei, nu doar opera, sau o anumită parte a ei. Debutul carierei mele universitare (ca de altfel întreaga ei derulare) la instituția care îi poartă numele a reprezentat un asemenea resort care mi-a îndreptat interesul către Petre Andrei savantul, omul, actorul politic fundamental implicat. De fapt, mai era ceva în afara lucrării *Sociologie generală* și anume studiul *Fascismul*, pe care îl citisem ca parte a pregătirii mele în zona Științelor politice.

În multe privințe este greu să cunoști realitatea curentă în mod profund, consistent și adecvat. Nu este ușor nici să cunoști trecutul, deși trecerea timpului oferă repere care

¹ Pentru oricine are cunoștință despre preocupările mele în zona socio-psiho-logiei evoluționiste în ultimii 5 ani și mai bine, admirația mea permanentă pentru constructorul constructivismului poate părea stranie. Dar acesta este un alt subiect.

facilitează demersul. Totuși cel mai provocator este să cunoști viitorul. Să îl vezi uneori venind ca un corp ceresc care va spulbera ceea ce pare așezat pentru multă vreme. Capacitatea aceasta de a cunoaște viitorul este apanajul unui infim procent al oamenilor. Este nevoie de o cunoaștere profundă a ceea ce a fost și de sesizarea fără rest a ceea ce este. În plus, este nevoie de capacitatea rarisimă de a decela variabilele cruciale precum și dinamica lor. Mai mult, trebuie o nezdruccinată încredere în sine pentru a expune acestea public, fie și numai pentru că s-ar putea ca lucrurile să nu evolueze exact în direcția și în maniera în care le prezinți. În fine, în cazul în care maniera în care ți se dezvăluie viitorul este contrară unui viitor profețit de puternicii zilei cățarați pe valul autoritarismului pur, lipsit de respect pentru viață, este nevoie de măreție pentru a spune tot ceea ce știi că trebuie spus.

După ce am început activitatea la UPA din Iași, am avut foarte repede ocazia să învăț despre Petre Andrei. În anii care trecuseră din 1990, profesorul Doru Tompea derulase o parte consistentă a proiectului de recuperare a lui Petre Andrei. Era vorba atât de operă dar și de alte contribuții ale sale, care permit apropierea de omul Petre Andrei, dezvăluie personalitatea acestuia și îl arată ca pe un om, nimic mai mult, dar un om perfect în umanitatea sa. Așa am citit pasaje din *Jurnalul* său, inclusiv scrisorile redactate înaintea actului ultim prin care și-a sigilat moștenirea într-o manieră inexpugnabilă. Așa am putut să citesc discursurile sale parlamentare, puse în contextul mai cuprinzător al dezbaterilor care le-au generat. Și tot așa am putut să pășesc pe puntea care leagă savantul Petre Andrei de omul Petre Andrei. Scrierile sale de natură filosofică dezvăluie felul în care și-a sculptat percepția, și-a acordat sufletul și și-a cumpănit pașii pe singura cale care ducea către ceilalți fără a-l îndepărta de sine.

Primul spațiu în care mi-am derulat inițial activitatea la UPA din Iași a fost biroul rectorului. Pe vremea aceea rector era Petru P. Andrei, unul dintre copiii lui Petre Andrei. Timp de câteva luni, zi de zi în cursul săptămânii stăteam împreună în aceeași încăpere, doar noi doi. Motivul prezenței mele acolo era sarcina de inventariere a elementelor din „arhiva Nicuță”, cele care nu fuseseră ușor de distribuit. Nicuță fusese unul dintre asistenții lui Petre Andrei, ceea ce indică a priori un spirit departe de obișnuit. Probabil și datorită activității sale diplomatice, avea acces imediat la orice publicație sociologică semnificativă nou apărută deși asta era neobișnuit în România comunistă. Avea un mod aparte de a citi, în sensul că fișa totul foarte amănunțit. Fișele de lectură ale fiecărei cărți se aflau în câte un plic dedicat, de dimensiuni standard, de mărime medie – aproximativ un sfert de coală A4. Într-o zi mi-am exprimat mirarea față de acest mod sistematic, laborios și neobișnuit de a citi. Nu după multă vreme, însoțindu-l acasă pe Petru P. Andrei, m-a invitat în camera de lucru a lui Petre Andrei și mi-a spus să deschid câteva dintre foarte numeroasele sertărașe ale mobilierului de birou. În ele se aflau nenumărate fișe de lectură aidoma celor pe care le redacta Constantin Nicuță.

Nu am încercat niciodată să vorbesc despre Petre Andrei cu Petru P. Andrei. Nu știu de ce dar și acum mi se pare că era foarte firesc să fie așa. Dar uneori se conturau contexte precum cel cu fișele de lectură, care îl aduceau incredibil de aproape de mine pe Petre Andrei. Motivul pentru care inventariam multele piese dispartate ale arhivei Nicuță în biroul rectorului era lunga masă de ședințe poziționată perpendicular pe biroul rectorului. Acolo puteam să înșir piesele puzzle-ului în efortul de a le așeza corespunzător. Eu stăteam la jumătatea ei și înaintam destul de anevoie pentru că munca era migăloasă și în plus aveam de pregătit și de susținut orele mele ca proaspăt preparator universitar. Într-o zi, din senin, îl aud pe rector spunându-mi: „tu semeni cu tata”. Avea 18 ani când tatăl său a decis să își închidă cartea vieții decât să lase pe alții să o mângălească.

Nu am reușit să îl înțeleg prea bine pe Petru P. Andrei. L-am cunoscut într-o etapă a vieții sale în care înțelepciunea implica naivitatea atunci când subiectele se încâpățâneau să aibă contact cu ceea ce putea fi evaluat în termeni de influență. Nu voi insista aici asupra lui Petru P. Andrei, dar sunt câteva aspecte care au legătură cu ceea ce vreau să subliniez în cât

mai multe detalii: discrepanța dintre destinul intelectualilor în perioada Petre Andrei, respectiv după 1989.

Alături dureroase

Vasile Miftode este doar un caz din atâtea, care s-au petrecut și încă se petrec în întregul sistem universitar românesc. Petru P. Andrei îl știa pe Miftode cu mult înainte ca eu să îl întâlnesc ca proaspăt student. Pentru că eram foarte aproape în timp de mașinațiunile derulate preventiv de Miftode, ca să nu riște rămânerea mea la „Cuza”, Petru P. Andrei știa bine părerea mea despre Miftode ca exponent al unei abordări potrivnice meritocrației în mediului universitar, cu tot cortegiul consecințelor nefaste care se propagă astăzi tot mai puternic. Pentru că el nu era un caz izolat. Dovada este situația actuală. Aceste sisteme au capacitatea de a se reproduce, așa cum bine se știe. Flagelul clanurilor universitare, favorizat de pervertirea selecției este pe cât de bine cunoscut pe atât de tolerat. De fapt nu, am trecut de ceva vreme de etapa tolerării. Nepotismul și cronyismul sunt elemente deja complet integrate, părți componente acceptate cel puțin implicit ca definitorii. Astăzi, la catedra de Sociologie de la „Al. I. Cuza”, dar oriunde în sistem de fapt, personaje precum fostul meu coleg de grupă Ștefan Cojocar i-au luat locul lui Miftode și au coborât cel puțin încă un nivel dezlănțuindu-se dezinvolt în nepotisme ubicue. Asta nu înseamnă că nu există și excepții, dar cei puțini care nu sunt decât roțițe, nu forțe motrice, se complac din varii motive. Este deplorabil să îți vezi foști profesori de la care ai învățat ceva în perioada studenției cum s-au adaptat și unei situații în care un Miftode mai tânăr continuă să îi trateze în același mod nedemn, pentru că le-ar mai putea scăpa din când în când niște firimituri prin diverse proiecte, la fel cum făcea și vătaful original în anii '90. Doar că nici măcar nu mai sunt anii '90. Nu că ceva ar putea scuza acceptarea unei situații nedemne, dar poate că pentru atunci era cumva explicabil.

Deși am absolvit cu cea mai mare medie pe țară după 5 ani, nu am vrut să rămân la Universitatea „Al. I. Cuza” în calitate de cadru didactic, deși eram decis să urmez cariera universitară. Ar fi trebuit să pornesc o luptă instituțională cu sistemul în care miftozii au avut și au succes. Probabilitatea mare era să o pierd, desigur. Au fost două aspecte care m-au făcut să nu insist. În primul rând exista alternativa reprezentată de UPA din Iași. În al doilea rând, chiar dacă aș fi izbândit și aș fi obținut un post la „Al. I. Cuza”, tensiunile, șicanele ar fi persistat cerând timp și efort pe care nu eram dispus să le risipesc astfel. Nu voi detalia aici mecanismele care erau utilizate în aceste lupte și nici nu îi voi numi pe colegii lui Miftode care îi făceau treburile murdare cum ar fi depunctarea nejustificată într-un moment strategic a cuiva care putea reprezenta un pericol. Relevant este faptul că era și este un sistem, nu este vorba despre excepții².

Dincolo de orice considerații, avem în mai puțin de 100 de ani, la aceeași catedră de Sociologie, două repere din planuri neintersectabile în orice lume cu sens: Petre Andrei și Vasile Miftode. Sunt permanent siderat de aceste alături de nume și de impactul atât de diferit al fiecăruia. Evident, fiecare este exponentul unui sistem care macină și selectează. Nu pot exista elemente mai puțin consonante între ele decât cele care pot aduce în vârf un Petre Andrei, respectiv un Vasile Miftode. Din păcate, având în vedere perpetuarea miftozilor, excepția, „accidentul”, este Petre Andrei. În *Fascismul*, acesta arăta nu doar ceea ce va aduce extremismul de dreapta, ci și cel de stânga, comunismul. Este evident că decizia lui Petre

² Scriind acest articol mi-am dat seama că încă nu a trecut destulă vreme pentru a contura până la capăt imaginea dezastrului moral, cu nume și alte detalii, pentru satisfacția personală într-o anumită măsură. Pe de o parte, nici nu este atât de important, iar pe de altă parte sunt încă mulți actori care doresc să se uite cu încăpățănare în altă parte, pentru că, dacă încă nu au devenit complet miftozi, undeva într-un colț al conștiinței lor mai pâlâie sufocată recunoașterea imposturii personale. Să spunem deci că avem aici prima parte a articolului, urmând ca o a doua să apară atunci când va mai fi trecut un deceniu al îndepărtării noastre ca societate de Petre Andrei.

Andrei de a nu se alătura niciuneia dintre cele două tabere a fost una prin care își asuma un destin tragic, indiferent de câștigător.

Ca să continuăm alăturarea de nume, să ne uităm și spre zona celor care activau în prim planul vieții politice atunci, respectiv mai aproape de noi. Atunci Armand Călinescu, Nicolae Iorga, Petre Andrei sau Gheorghe Brătianu; în deceniile de după 1989, Victor Ciorbea, Radu Vasile, Liviu Dragnea, Viorica Dăncilă, Ludovic Orban, Florin Cățu. Și într-un caz și în celălalt listele se pot prelungi, desigur.

Pervertirea mecanismelor de selecție și de promovare socială este un fenomen cu consecințe teribile și îndelungate. Pentru că orice sistem are tendința de a se reproduce. Fiecare impostor va proteja și va utiliza mecanismele care i-au facilitat ascensiunea în dauna celor care ar fi meritat să ocupe poziții din care se pot urmări interesele unora, puțini și apropiați lor, sau ale multora, în funcție de calitatea celui care ocupă respectivele poziții.

Nu am niciun motiv să cred că Petre Andrei ar fi avut acces atât în mediul academic cât și în cel politic după 1990 la titlurile și la pozițiile pe care le-a avut atunci. Sigur, mă refer la perioada de după 1990 pentru că în perioada comunistă lucrurile erau așezate programatic potrivit normalității. „Astăzi” am dezvoltat un mediu în care fățarnicia este permanent prezentă. Pot fi clamate neîntrerupt valori obiectiv supraordonate în orice ierarhie axiologică ce consonează cu aspirațiile umane care depășesc instinctele fundamentale. În același timp, aceleași persoane care fac asta acționează în maniere care tot în mod obiectiv trimit către o cu totul altă ierarhie a valorilor. Este o inversiune a valorilor opusă meritocrației. Astfel accentuăm neputințele colective evidente, resimțite, fără să vrem să facem legătura între propria complacere și rezultate. La noi se practică o abordare schizoidă în care acțiunile individuale par a nu influența situația colectivă.

Progresismul ca sistem egalitar

La începutul anilor '90, citeam *Eseu asupra principiului populației*. În cursurile mele de Sociologie lista precursorilor Sociologiei începe cu Malthus. Același resort al admirației pentru capacitatea de previziune s-a declanșat pentru el ca și pentru Petre Andrei. După superba analiză pe care o face sistemelor egalitare, Malthus ajunge la concluzia că tentația pentru sistemele egalitare va reveni ca un cântec de flașnetă pe întreaga durată de viață a speciei umane. Asta în pofida faptului că orice sistem egalitar este nenatural și de aceea condamnat la eșec din start. Simt și acum neatenuat sentimentul de revoltă față de realitate pe care l-am avut citind paragraful amintit, care sigila pentru totdeauna fereastra naivității prin care priveam un viitor din care sistemele egalitare urmau să lipsească în urma eradicării regimului care crease lagărul comunist în Europa. La numai câteva luni după căderea regimului comunist în România, auzeam deseori voci în jurul meu care spuneau că era mai bine „înainte”. Cum în 1989 eu aveam 22 de ani, nu era nevoie ca cineva să îmi povestească despre ce înseamnă comunismul și prin extensie orice sistem egalitar. Îi plătisem un tribut greu și urma să îl plătesc atât direct pentru încă 30 de ani, ca român trăitor în România, dar și indirect, poate pentru totdeauna.

Malthus identificase un mecanism infailibil³. Datorită faptului că oamenii nu sunt egal dotați natural, se ajunge firesc la polarizarea resurselor. Odată realizată aceasta, inevitabil apare cineva care străfulgerat revelator identifică soluția penuriei resurselor în anumite perioade: instituirea unui sistem egalitar. Dincolo de învelișul ideologic, care diferă de la un sistem egalitar la altul, structura lor este identică de simplistă în ignorarea datelor naturale și de aceea ele sucombă inevitabil lăsând în urmă o situație mult mai dificilă decât cea de dinainte de instituirea lor. Aici intervine ingredientul pe care Malthus îl indică impecabil și

³ Nimic din ceea ce a spus nu aduce atingere principiului fundamental conform căruia toți oamenii trebuie să fie egali în fața legii.

care era tot mai des prezent în jurul meu la debutul anilor '90: uitarea. Oamenii uită repede și de aceea sistemele egalitare pândesc permanent.

De când am citit prima dată cartea lui Malthus, avizat fiind și curățat de naivități, mă uit atent să văd din timp venind următorul sistem egalitar. De ceva vreme atenția îmi este îndreptată către cel mai serios concurent și anume progresismul. Se pare că duhul comunismului, după prăbușirea fostului lagăr comunist, a intrat în Occident fecundându-l specific. După scurtă vreme la scara istoriei, progresismul eclozează exploziv distrugându-și gazda entuziastă. Avem în cazul progresismului multe dintre elementele sistemelor egalitare. Istoria trebuie rescrisă, reinterpretată utilizând în mod ilicit criteriile emane de ideologia actuală. Elitele trebuie înlăturate. Atât cele actuale cât și cele care în istorie au deschis calea sistemului care urmează să fie înlăturat pentru instituirea noii însăilări egalitariste. Meritocrația este aruncată la coș pentru a promova câștigătorii olimpiadei asupriților⁴.

Comunismul cu ale sale

Ecoul lecturării lucrării lui Malthus a reverberat îndelung pe fundalul neputințelor tot mai evidente ale poporului român de a depăși provocările istorice ale momentului respectiv. Cunoșteam tot mai bine situația din urmă cu aproape 100 de ani, cu Petre Andrei ca reper esențial, dar mă loveam zilnic de Miftode și de colegii care îl aveau pe el ca reper fundamental pentru parvenire și pe care el îi antura deja ca parte a acțiunilor de reproducere a sistemului care îi permisesse să se cațere acolo unde era. Situația din mediul academic era doar exemplul care îmi era cel mai aproape, însă undeva exista o cauză comună a neputințelor colective instanțiate în „Miftozi” și în „Cojocari” pe post de Miftode *wanna be*.

Prima ipoteză pe care am avansat-o identifica regimul comunist drept cauză fundamentală a degradingoladei axiologice, acționale, administrative, intelectuale, evidențiate în neputințele colective majore. Sigur că a existat o influență negativă covârșitoare a comunismului în această direcție, prin însăși natura sa de sistem egalitar. Dar era aceasta cauza primă, sau a fost o cauză concurentă? Pentru a răspunde întrebării a trebuit să compar strategia sovietică utilizată în state ale lagărului comunist care ne sunt aproape geografic către vest și care ca și noi nu aparțineau Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. Știam că în aceste țări situația în 1989 era foarte diferită de cea din România în sensul că distrugerile comunismului fuseseră semnificativ mai reduse. Ca bursier al Central European University am putut studia modul în care sovieticii au impus sistemul lor egalitar în aceste țări și a fost evident că strategia a fost identică peste tot. Nu mai reiau ce am indicat mai sus despre progresism, pentru că în esență este aceeași abordare. Diferența deloc neglijabilă constă în aceea că prezența militară a sovieticilor era cu totul aparte iar agresiunile nu erau la nivel simbolic, ci brutale și *stricto sensu* criminale.

Deci, sovieticii au utilizat aceeași strategie pentru a-și impune sistemul egalitar în toate țările lagărului comunist. Cu toate acestea, în 1989 situația nu era deloc identică în toate acele țări. Concluzia: deși parcursul României ar fi fost incalculabil mai puternic în absența comunismului, acesta a reprezentat o cauză concurentă pentru neputința colectivă. Pentru că tot suntem în context pandemic putem compara sistemul egalitar impus de sovietici cu un virus care a fost inoculat identic tuturor țărilor din lagărul comunist. Rezultatul existent după 50 de ani a evidențiat forța organismului social în fiecare dintre acele țări. Acolo unde acesta a fost mai puternic, virusul comunist nu a reușit să producă ravagiile prezente în România. Dacă asemănăm comunismul cu o sămânță, solul comunitar a făcut ca rezultatul de peste jumătate de secol să aibă un profil sau altul.

Absența diversității tipurilor comunitare în România, cu satul tradițional drept reper ultramajoritar, a făcut ca planul sovietic să fie implementat foarte repede cu succes. Sovieticii

⁴ Nu voi continua aici subiectul acesta pentru că ne îndepărtează de cel care trebuie abordat acum.

știau foarte bine că un sistem care deține ilegal puterea nu se poate menține decât prin forță, dar este de preferat să nu fie nevoie decât de amenințarea cu aceasta, nu de utilizarea ei. Consecințele episoadelor din Budapesta și din Praga au condus la o altă abordare în Polonia mai târziu. Dizidența individuală nu reprezenta o amenințare reală pentru sistem, dar o reacție care să implice fie și doar câteva sute de persoane era un coșmar permanent pentru comuniști. De aceea planul a fost distrugerea comunităților, cele în care existența spiritului comunitar conduce la posibilitatea reacției colective. În Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, sovieticii au trebuit să se lupte cu diverse redute, fiecare tip de comunitate necesitând o abordare specifică. Astfel în acele țări sovieticii au trebuit să își divizeze resursele ceea ce a condus la o presiune mai redusă exercitată asupra fiecărui tip de comunitate. Rezultatul a fost că acestea au rezistat și s-au manifestat exercitând o presiune constantă asupra regimului. În România, satul⁵ a suferit repede și planul sovietic a fost pus în aplicare fără modificări sau întâzieri. Elementul care demonstrează asta este momentul retragerii trupelor sovietice de pe teritoriul țărilor amintite. Din celelalte țări, efectivele militare sovietice s-au retras după 1989. Din România au plecat în 1958!

Prezența foarte palidă a spiritului comunitar în România în timpul comunismului s-a perpetuat inevitabil și după aceea în condițiile prezervării și consolidării mediului social construit de tip sovietic, special gândit pentru a nu permite apariția spiritului comunitar. De aceea este imposibilă reacția colectivă. Chiar dacă în urmă cu câțiva ani au existat excepții și am asistat la mobilizarea unor mase de oameni pentru sprijinirea unor mișcări, nu au existat obiective clare și nu au avut duranță. Asta deoarece nu au avut lideri.

Mecanismele de impunere a liderilor pentru mase mari de oameni implică ceea ce am numit prezumția de onorabilitate care spune că, până la proba contrarie, orice deținător al unor titluri înalte sau ocupant al unor poziții importante este considerat ca legitim. Dacă populația știe că doar în cazuri excepționale ocuparea unor poziții importante sau deținerea unor titluri înalte este îndreptățită meritocratic, acționează prezumția de neonorabilitate, așa cum se petrece invariabil în România. Aceasta se manifestă prin aceea că, până la proba contrarie, orice deținător de titluri sau de funcții este perceput ca nelegitim. Singura cale pentru legitimizare este cea directă, interpersonală. În România „toți” profesorii, medicii, funcționarii etc. sunt percepuți drept impostori. Dar, fiecare persoană „știe” un anumit profesor, sau doctor, sau director etc. care deține legitim titlul sau poziția. Acesta s-a legitimat personal în raport cu persoana respectivă. Dar pentru a avea lideri pentru mulțimi, trebuie să acționeze prezumția de onorabilitate, pentru că legitimizarea interpersonală nu este posibilă pentru un număr suficient de persoane care ar constitui o mulțime. Iar prezumția de onorabilitate nu se manifestă în România din motive perfect întemeiate și anume pentru că legitimitatea este excepția. Cancerul mifodist este generalizat, iar societatea românească este metastazată în toate straturile sale. Reacția la această situație este una care menține perpetuarea cercului vicios: aplicarea soluțiilor individuale la problemele colective. Emigrația este o astfel de soluție. Dar ea nu face decât să acutizeze neputința colectivă.

Concluzie

Am încercat să arătăm de ce nu mai este posibil să îl avem astăzi pe Petre Andrei. Sigur, explicațiile nu pot ajuta direct la rezolvarea problemelor. Probleme care sunt cronicizate, pentru că existența lor asigură mediul toxic care le prieste impostorilor care ne păstoresc și ne povățuiesc de prin varii posturi din administrație până în academie. Doar că aceștia se perpetuează acolo pentru că majoritatea populației beneficiază bucură la rândul ei de lipsa de rigoare în pregătire, selecție și promovare.

⁵ Este relevantă pentru înțelegerea situației comunitare din România mijlocului de secol al XX-lea analiza pe care Daniel Chirot a făcut-o satului devălmaș raportat la *zadruga*.

Am auzit de multe ori invocarea emfatică a lui Vlad Țepeș în contextul degringoladei axiologice românești. Eu aș vrea să vină Petre Andrei.